

LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİLERİN BİLGİ OKURYAZARLIĞI DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ VE BU DÜZEYLERİNİN LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİ YETERLİLİKLERİ BAĞLAMINDA ELEŞTİRİSİ

Arş. Gör. Aslı Yurttaş
Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir
asliorcan@gmail.com

Prof. Dr. Ali Aksu
Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir
ali.aksu@deu.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Ferdane Denkçi Akkaş
İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul
ferdanedenkci@yahoo.com

Öğr. Gör. Suzan Bağırtlak
Katip Çelebi Ünivesitesi, İzmir
suznyildirim@gmail.com

Özet

Bu araştırmada, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde lisansüstü eğitimine devam eden öğrencilerin bilgi okuryazarlığı düzeylerinin incelenmesi ve bu düzeylerinin öğrenci yeterlilikleri kapsamında değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın evrenini Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde öğrenim görmekte olan ve 2016-2017 bahar yarıyılı itibarıyla kayıt yenileyen 433 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ulaşılabilen ve anketi yanıtlayan 116 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma verileri Polat (2005) tarafından lisansüstü öğrencilerinin bilgi okuryazarlığı becerilerini ölçmek üzere geliştirilen "Bilgi Okuryazarlığı Ölçeği" aracılığı ile toplanmıştır. Ölçek "bilme", "erişim", "değerlendirme", "kullanma", "etik" olmak üzere beş alt boyuttan oluşmaktadır. Elde edilen veriler SPSS 15.0 programında analiz edilmiş, analiz sonuçlarına göre öğrencilerin bilgi okuryazarlık düzeylerinin beklenen ortalamadan anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu fark bilgi okuryazarlığını açıklayan dört alt boyuta da yansımaktadır. Değerlendirme alt boyutu ortalama puanının ise beklenen ortalamadan anlamlı düzeyde düşük olduğu görülmüştür. Buna karşın değerlendirme alt boyutu ortalama puanı bilimsel çalışma yapan öğrencilerde anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Bilgi okuryazarlığı düzeyleri öğrencilerin kayıtlı olduğu programa göre doktora programı lehine daha yüksektir.

Anahtar Sözcükler: Bilgi okuryazarlığı, lisansüstü öğrenci, öğrenci yeterlilikleri.

GRADUATE STUDENTS' INFORMATION LITERACY LEVELS AND CRITICISM OF THESE LEVELS IN TERMS OF THEIR COMPETENCIES

Abstract

In this research, it is aimed to examine the information literacy levels of the students studying in graduate and postgraduate programs at Dokuz Eylül University, Institute of Educational Sciences, and to evaluate these levels within the scope of student competencies. The population of the study is composed of 433 students studying at the Institute of Educational Sciences of Dokuz Eylül University and who reregistered for the spring semester of the 2016-2017 academic year. 116 students who could be reached to answer the questionnaire were included in the sample. The data were collected through the "Information Literacy Scale" developed by Polat (2005) to measure the information literacy skills of graduate students. The scale consists of five factors: "knowing", "access", "evaluation", "use", and "ethics". The data were analyzed via SPSS 15.0 program and the results have shown that the students' literacy level is significantly higher than the expected average. This difference is also reflected in four factors that explain information literacy. It has been found that the

mean for the evaluation factor is significantly lower than the expected average. On the other hand, the mean of the evaluation factor is significantly higher for the students who have carried out a scientific research before. When considered in terms of the program the students enrolled, the information literacy level is higher for the PhD students than the BA students.

Keywords: Information Literacy, graduate students, student competencies.

GİRİŞ

Günümüz eğitim anlayışındaki değişim ile birlikte "eleştirel düşünme", "problem çözme", "karar verme" "bilgiyi yapılandırma" gibi kavramlar önem kazanmıştır (Savery ve Duffy, 1996; Yurdakul, 2004). Bu değişimin kavramları aslında "nasıl öğrenileceğini öğrenme yeteneğine", "bilginin nasıl düzenlendiğine, bilginin nasıl bulunacağına ve bilgileri nasıl kullanılabileceğine" vurgu yapmaktadır.

Araştırmanın temel noktasını oluşturan bilgiye ulaşabilme ve bilgiyi kullanabilme yeteneği olarak ifade edilebilen bilgi okuryazarlığı, konunun farklı yönlerini düşünmek ve akıl yürütmek için bir yol sunmaktadır (Orr, Appleton ve Wallin, 2001). Bilgi okuryazarı bireyler, sahip oldukları bilgiyi genişletmek, bilinçli sorular sorarak çok çeşitli bilgi kaynaklarını kullanmak yoluyla öğrenmeleri için fırsatları çoğaltmayı başarabilmektedirler. Örneğin elektronik bilgi kaynaklarının çeşitliliği tüm öğrencilerin potansiyel kaynaklarını genişletirken, teknolojiye erişimin artması öğrencilerin çalışma biçimini de etkilemektedir. Bu gelişmeler ile birlikte yüz yüze öğretim ve kaynak tarama için kütüphaneyi ziyaret etme ihtiyacı azalmaya başlamıştır. Her bir disiplinde üretilen yeni bilgiler ve bu bilgilerin yayımlandığı/paylaşıldığı dergiler, medya ile disiplinler arası diğer bilgi türlerinin hacmi ve dünya çapında mevcut bilimsel iletişimin artan miktarı araştırma sürecine katkıda bulunmaktadır (Bellard, 2005). Eğitim bilimlerinin disiplinler arası yapısı, bilgi tabanını alan eğitiminin yanında psikoloji, sosyoloji gibi birçok disiplinden alması araştırmacıların daha geniş bir kaynak yelpazesinden arama ve seçim yapmalarını gerektirmektedir. Bu durum da öğrencilerin, uygun eğitim ve rehberlik olmadan kendisinin ihtiyacı olan doğru bilgiye, doğru kaynağa ulaşarak kullanılabilir hale getirmesini karmaşıktır.

Bilgi üretimindeki ve bilgiye ulaşma yollarındaki artış ile birlikte eğitim anlayışında yaşanan değişimin, yetişmiş insan gücü yeterliliklerini de etkilemesi beklenen bir durumdur. Dünya genelinde, neredeyse her üniversite öğrencilerine kendi alanlarına ilişkin "hard skill" olarak adlandırılan temel akademik ve teknik becerileri kazandırmaktadırlar. Günümüz koşulları göz önüne alındığında ise işverenler akademik ve teknik becerilerine ek olarak "soft skill" olarak adlandırılan liderlik, girişimcilik, iletişim, demokratik yaklaşım, bilgi okuryazarlığı, yaşam boyu öğrenme gibi yeterlikleri ön planda olan adayları tercih etmektedirler (Robles, 2012).

Bu araştırmanın problem durumunu, yukarıda açıklanan eğitim anlayışındaki değişimden, teknolojinin ilerlemesi ile birlikte bilgi arama yollarının çoğalmasından, bilgi patlamasından ve işgörenlerin yeterliliklerdeki değişiminden etkilenmesi beklenen lisansüstü öğrencilerinin bilgi okuryazarlığı düzeylerini tespit etmek ve bu düzeylerin hangi değişkenlerden etkilendiğini ortaya koymak oluşturmaktadır.

Bilgi Okuryazarlığı

Bilgi okuryazarlığı, bilgi toplumundaki okuryazarlık kavramının doğal bir uzantısı olarak düşünülmektedir ve elektronik kaynakların ortaya çıkışı ile birlikte araştırma ve mesleki uygulamalarda artan bir ilgi kazanmıştır. Bilgi okuryazarlığı eğitimi, günümüz bilgi toplumunu yarının öğrenen topluluğuna dönüştürmek için katalizör görevi görmektedir. Tüm dünyada eğitimciler, öğrencilerin kendileri için mevcut olan bilgi ve iletişim altyapısından faydalanmalarını sağlayacak öğrenme fırsatları tasarlamak için strateji ve politikalar geliştirmektedir (Bruce, 2004).

Bilgi okuryazarlığı kavramı ilk kez 1974'te Amerikan Bilgi Endüstrisi Derneği (Information Industry Association) başkanı Paul Zurkowski tarafından kullanılarak alanyazına girmiştir. Zurkowski bilgi

okuryazarlığını: “İşlerinde bilgi kaynaklarını kullanmayı bilenler bilgi okuryazarı kişilerdir. Bunlar karşılaştıkları sorunları çözmede birincil kaynakların yanında çok çeşitli bilgi araçlarını kullanma tekniklerini ve becerilerini öğrenmişlerdir” biçiminde tanımlamıştır (Akt. Polat ve Odabaş, 2008). Zurkowski’ nin ardından bilgi okuryazarlığı kavramı özellikle bilgi ve belge yönetimi alanında sıkça kullanılan ve ele alınan bir kavrama dönüşmüştür. Hatta Amerikan Kütüphane Derneği bilgi okuryazarlığının bilgi çağında hem ülkeler hem de insanlar için önemli bir araç haline dönüştüğünü vurgulayarak, bilgi okuryazarlığı standartları üzerine çalışmalar yapmıştır (Presidential Committee on Information Literacy: Final Report, 1989

(<http://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/presidential>).

Bilgi okuryazarlığı, bir öğrencinin olgu veya materyalleri pasif olarak almaktan çok, aktif ve eleştirel olarak bilgi hakkında nasıl öğreneceğini öğrendiği eğitim sürecinin temel bir bileşenidir (Dewald, Scholz-Crane, Booth, & Levine, 2000). Julien ve Barker (2009) 'a göre bilgi okuryazarlığı terimi, bilgi kaynaklarını tanımlamak, bilgiye erişmek, değerlendirmek ve etkin, verimli ve etik olarak kullanmak için gerekli olan becerileri ifade eder. Bilgi okuryazarlığına ilişkin bu tanımlamalar, bilgi arama yolları, bilgi kaynaklarının seçimi, kaynakların değerlendirilmesi, etik kullanımı ve bilginin sunumu gibi becerilere sıklıkla atıfta bulunur.

Ülkemizde bilgi okuryazarlığı öncelikle Bilgi ve Belge Yönetimi ile Kütüphanecilik disiplinde ele alınarak kavramsallaştırılmıştır. Yapılan kavramsallaştırmalar, yaşam boyu öğrenme (Gürdal, 2000; Polat ve Odabaş, 2008), üniversiteler (Polat, 2005a; Polat, 2005b, Polat, 2006, Saatçioğlu, Özmen ve Özer, 2003), bilgi toplumu (Aldemir, 2003; Kurbanoglu, 2010) vb. kavramlar ile ilişkiler kurularak irdelenmiştir. Eğitim disiplinde ise bilgi okuryazarlığına ilişkin çalışmalarda, öğrenmeyi öğretme (Güven, 2008), aktif eğitim (Koç ve Koşaner, 2005), öğrencilerin bilgi okuryazarlık düzeylerinin tespiti (Akdağ, Karahan, 2004; Argon, Öztürk, Kılıçaslan, 2008; Kaya ve Durmuş, 2008; Demiralay ve Karadeniz, 2010; Başaran, 2005; Korkut ve Akkoyunlu, 2008) konuları üzerinde yoğunlaşmıştır.

Bu araştırmada da lisansüstü öğrencilerin bilgi okuryazarlık düzeylerine odaklanılarak eleştirel bir bakış açısıyla tartışılmaktadır.

Amaç

Bu araştırmada, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde yüksek lisans ve doktora öğrenimine devam eden öğrencilerin bilgi okuryazarlığı düzeylerinin belirlenmesi ve bu düzeylerinin öğrenci yeterlilikleri kapsamında değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Problem Cümlesi ve Alt Problemler

Araştırmanın problemi “Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde öğrenim görmekte olan öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerine ne düzeyde sahiplerdir?, sahip değiller ise en çok hangi konularda zorlanmaktadırlar?” şeklindedir. Araştırmanın alt problemleri ise, lisansüstü öğrencilerin bilgi okuryazarlığı düzeyleri onların kayıtlı olduğu programa, tez-ders döneminde olmalarına, daha önce bilimsel çalışma yapıp yapmadıklarına göre farklılık göstermekte midir? olarak belirlenmiştir.

YÖNTEM

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde öğrenimine devam eden öğrencilerin bilgi okuryazarlık düzeylerini belirlemek amacı ile yapılan bu çalışmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelindeki araştırmaların temel özelliği, geçmişte veya halen var olan bir durumun belirli özelliklerinin betimlenmesine yönelik veri toplanmasıdır (Karasar, 2005).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde öğrenim görmekte olan ve 2016-2017 bahar yarıyılı itibarıyla kayıt yenileyen 433 öğrenci oluşturmaktadır. Bu öğrencilerin 325'i yüksek lisans, 108'i doktora programına kayıtlanmıştır.

Araştırmanın örneklemini ise 55'i yüksek lisans 61 i doktora programına kayıtlı 116 lisansüstü öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin 68'i ders döneminde kalan 48 i ise tez döneminde olup, 26 sınıf daha önce yayınlanan/sunulan bilimsel çalışmaları bulunmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri Polat (2005a) tarafından geliştirilen "Bilgi Okuryazarlığı Ölçeği" ve "Kişisel Bilgi Formu" kullanılarak toplanmıştır. Bilgi okuryazarlığı ölçeği "*bilme*-bilgi gereksiniminin belirlenmesi ve ifade edilmesine yönelik beceriler", "*erişim*- bilgiye erişilmesi ve bu bilginin elde edilmesine yönelik beceriler, "*değerlendirme*-elde edilen bilginin değerlendirilmesi, yorumlanması ve sentezlenmesi", "*kullanma*-bilginin belli amaçların gerçekleştirilmesine yönelik olarak etkin bir biçimde kullanılması", "*etik/yasal konular*-bilginin elde edilmesi ve kullanılmasına ilişkin etik/yasal konular" olmak üzere beş alt boyuttan ve toplam 64 sorudan oluşmaktadır. Ölçme aracının güvenilirliği $\alpha=,9811$ olarak hesaplanmıştır. Ölçek beşli likert tipinde olup, lisansüstü öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerine dönük zorlanma düzeylerini açıklayan ifadelerinden oluşmaktadır. Maddelerin puanlamasında Hiç Zorlanmam 5, Nadiren Zorlanırım 4, Bazen Zorlanırım 3, Çoğunlukla Zorlanırım 2, Her Zaman Zorlanırım 1 puan olacak şekilde kodlama yapılmıştır. Kişisel Bilgi Formu'nda ise, lisansüstü öğrencilerin devam ettikleri program, anabilim dalları, tez-ders döneminde oldukları, daha önce bilimsel çalışma yapıp yapmadıkları ile ilgili sorular yer almaktadır.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin çözümlenmesinde frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri kullanılmıştır. Bilgi okuryazarlığı düzeyi ortalama puanlarının;

- öngörülen ortalama puanlara göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için tek örneklem t testinden,
- devam edilen programa ve ders ya da tez döneminde olunmasına göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için bağımsız gruplar t-testinden,
- bilimsel çalışma yapma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek için Mann Whitney-U testinden faydalanılmıştır.

BULGULAR

1. Lisansüstü öğrencileri bilgi okuryazarlığı becerilerine ne düzeyde sahiplerdir?

Araştırmanın birinci alt problemi olan lisansüstü öğrencilerinin bilgi okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla "Bilgi Okuryazarlığı Ölçeği"nden edilen gözlenen ortalama puanlar ile beklenen ortalama puanların karşılaştırılmasına yönelik "tek örneklem t testi"nden yararlanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgular Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1: Lisansüstü Öğrencilerinin Bilgi Okuryazarlık Düzeyleri

Katagoriler	N	\bar{x}	μ_b	$\bar{x} - \mu_b$	SS	t	p
Bilme	116	32,87	30	2,87	9,32	37,9	,00
Erişim	116	76,54	72	4,54	17,26	30,1	,00
Kullanma	116	44,65	33	11,65	11,12	30,2	,00
Değerlendirme	116	34,33	42	-7,67	13,53	29,38	,00
Etik/Yasal Konular	116	33,31	24	9,31	10,22	32,2	,00
Toplam	116	208,68	192	16,68	39,22	27,1	,00

**p< .05

Tablo 1 incelendiğinde, hem soruların geneli hem de bilgi okuryazarlığı alt boyutlarının tamamında beklenen ve gözlenen ortalamalar arasında $\alpha=0,05$ düzeyinde anlamlı fark bulunmuştur. Katılımcıların bilme alt boyutundan aldıkları puan ortalaması 32,87, beklenen ortalamaya göre farkı 2,87; erişim alt

boyutundan aldıkları puan ortalaması 76,54, beklenen ortalamaya göre farkı 4,54; kullanma alt boyutundan aldıkları puan ortalaması 44,65, beklenen ortalamaya göre farklı 11,65; etik/yasal konular alt boyutundan aldıkları puan ortalaması 33,31, beklenen ortalamaya göre farkı 9,31; genel ölçekten aldıkları puan ortalamaları 208,68, beklenen ortalamaya göre farkı 16,68 olarak bulunmuştur. Bu sonuç katılımcıların bilgi okuryazarlık düzeylerinin hem genel ölçekte hem de alt boyutlarında beklenen bilgi okuryazarlık düzeylerinden daha yüksek ortalamalara sahip olduğunu ve bu düzeylerin anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermektedir. Değerlendirme boyutunda ise katılımcıların aldıkları puan ortalaması 34,33, beklenen ortalamaya göre farkı -7,67 olarak bulunmuştur. Değerlendirme boyutundaki anlamlı düzeyde farklılaşma, gözlenen ortalama puanların beklenen ortalama puanlara göre düşük olması, bu düzeye ilişkin bilgi okuryazarlık düzeylerinin anlamlı düzeyde düşük olduğunu ifade etmektedir.

2. Lisansüstü öğrencilerinin bilgi okuryazarlık düzeyleri ders veya tez döneminde olmalarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırmanın ikinci alt problemi olan lisansüstü öğrencilerinin bilgi okuryazarlık düzeylerinin ders veya tez döneminde olmalarına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin karşılaştırmada bağımsız gruplar t-testinden yararlanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgular Tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 2: Lisansüstü Öğrencilerinin Ders Dönemi veya Tez Döneminde Olmalarına Göre Bilgi Okuryazarlık Düzeyleri

Katagoriler	Dönem	N	\bar{x}	SS	Std. Mean	Error p
Bilme	Ders Dönemi	68	33,20	9,572	1,160	,68
	Tez Dönemi	48	32,39	9,045	1,305	
Erişim	Ders Dönemi	68	76,57	29,231	3,544	,77
	Tez Dönemi	48	76,50	24,590	3,549	
Değerlendirme	Ders Dönemi	68	44,63	17,805	2,159	,91
	Tez Dönemi	48	44,68	14,274	2,060	
Kullanma	Ders Dönemi	68	34,08	11,308	1,371	,65
	Tez Dönemi	48	34,68	11,828	1,707	
Etik/Yasal Konular	Ders Dönemi	68	33,51	13,819	1,675	,71
	Tez Dönemi	48	33,04	12,056	1,740	
Toplam	Ders Dönemi	68	209,05	74,657	9,053	,68
	Tez Dönemi	48	208,16	65,315	9,427	

**p< .05

Tablo 2 incelendiğinde bilgi okuryazarlığına ilişkin öğrencilerin genel ölçekten ve alt boyutlardan aldıkları puan ortalamaları ders veya tez döneminde olmalarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

3. Lisansüstü öğrencilerinin bilgi okuryazarlık düzeyleri kayıtlı oldukları programa göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan lisansüstü öğrencilerinin bilgi okuryazarlık düzeylerinin kayıtlı oldukları programa göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin karşılaştırmada bağımsız gruplar t-testinden yararlanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgular Tablo 3’te görülmektedir.

Tablo 3: Lisansüstü Öğrencilerinin Kayıtlı Olduğu Programa Göre Bilgi Okuryazarlık Düzeyleri

Katagoriler	Program	N	\bar{x}	SS	Std. Mean	Error p
Bilme	Yüksek Lisans	55	27,56	9,544	1,287	,00
	Doktora	61	37,65	5,969	,764	
Erişim	Yüksek Lisans	55	61,50	27,637	3,726	,00
	Doktora	61	90,09	18,612	2,383	
Değerlendirme	Yüksek Lisans	55	37,03	18,462	2,489	,00
	Doktora	61	51,52	10,280	1,316	
Kullanma	Yüksek Lisans	55	28,16	11,146	1,503	,00
	Doktora	61	39,90	8,621	1,103	
Etik/Yasal Konular	Yüksek Lisans	55	26,32	12,593	1,698	,00
	Doktora	61	39,62	9,963	1,275	
Toplam	Yüksek Lisans	55	170,27	73,145	9,862	,00
	Doktora	61	243,32	46,672	5,975	

**p< .05

Tablo 3' e göre katılımcıların bilgi okuryazarlık düzeyleri hem genel ölçek hem de alt boyutlar açısından kayıtlı oldukları programa göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır ($p < .05$). Bilme ($\bar{x}_{\text{doktora}} = 37,65$; $\bar{x}_{\text{yüksek lisans}} = 27,56$), erişim ($\bar{x}_{\text{doktora}} = 90,09$; $\bar{x}_{\text{yüksek lisans}} = 61,50$), değerlendirme ($\bar{x}_{\text{doktora}} = 51,52$; $\bar{x}_{\text{yüksek lisans}} = 37,03$) kullanma ($\bar{x}_{\text{doktora}} = 39,90$; $\bar{x}_{\text{yüksek lisans}} = 28,16$) etik/yasal konular ($\bar{x}_{\text{doktora}} = 39,62$; $\bar{x}_{\text{yüksek lisans}} = 26,32$) alt boyutları ile genel ölçekten alınan ortalama puanlar ($\bar{x}_{\text{doktora}} = 243,32$; $\bar{x}_{\text{yüksek lisans}} = 170,27$) incelendiğinde doktora programına kayıtlı öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

4. Lisansüstü öğrencilerinin bilgi okuryazarlık düzeyleri bilimsel çalışma yapma durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırmanın dördüncü alt problemi olan lisansüstü öğrencilerinin bilgi okuryazarlık düzeylerinin bilimsel çalışma yapma durumuna göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin karşılaştırmada levne istatistiği sonucunda varyansların homojenliği varsayımını sağlanmadığı görüldüğünden, bağımsız gruplar t-testinin non-parametrik karşılığı olan Mann Whitney U testinden yararlanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgular Tablo 4'te görülmektedir.

Tablo 4: Lisansüstü Öğrencilerinin Bilimsel Çalışma Yapma Durumuna Göre Bilgi Okuryazarlık Düzeyleri

Katagoriler	Bilimsel Çalışma Yapma	N	\bar{x}	Sıra Ortalaması	P
Bilme	Hayır	90	59,43	5943,00	,67
	Evet	26	52,69	843,00	
Erişim	Hayır	90	57,93	5792,50	,68
	Evet	26	62,09	993,50	
Değerlendirme	Hayır	90	55,55	5555,00	,001
	Evet	26	76,94	1231,00	
Kullanma	Hayır	90	57,45	5745,00	,82
	Evet	26	65,06	1041,00	

Etik/Yasal Konular	Hayır	90	58,67	5867,00	,71
	Evet	26	57,44	919,00	
Toplam	Hayır	90	57,70	5770,00	,69
	Evet	26	63,50	1016,00	

**p< .05

Mann Whitney U testi sonuçlarına göre bilimsel çalışma yapan lisansüstü öğrencilerinin bilgi okuryazarlığını açıklayan değerlendirme alt boyutuna ilişkin düzeyleri bilimsel çalışma yapmayanlara göre anlamlı düzeyde yüksektir ($\bar{x}_{\text{evet}}=76,94$, $\bar{x}_{\text{hayır}}= 55,55$; $p< .05$). Lisansüstü öğrencilerin bilgi okuryazarlık düzeylerinin ölçek genelinde ve bilme, erişim, kullanma, etik/ yasal konular alt boyutlarında bilimsel çalışma yapma durumlarına göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Lisansüstü öğrencilerinin bilgi okuryazarlığı genel ölçeği ve alt boyutlarında anlamlı düzeyde beklenen ortalamadan yüksek ortalama puana sahip olduğu görülmektedir ($\bar{x}_{\text{genel ölçek gözlenen}}=208,68$, $\bar{x}_{\text{genel ölçek beklenen}}=192$). Ancak lisansüstü öğrencilerinin, bilgi okuryazarlığını açıklayan elde edilen bilginin değerlendirilmesi, yorumlanması ve sentezlenmesi olarak ifade edilen değerlendirme alt boyutuna ilişkin becerileri açıkça yetersizdir ($\bar{x}_{\text{değerlendirme gözlenen}}=34,33$, ($\bar{x}_{\text{değerlendirme beklenen}}=42$). Elde edilen sonuçlar Hacettepe Üniversitesi'nde 2003-2004 öğretim yılında kayıtlanan yüksek lisans öğrencileri üzerinde Polat(2005b) tarafından yapılan çalışmadan farklılaşmaktadır. Çalışma sonuçlarına göre, lisansüstü öğrencileri hem bilgi okuryazarlığı genel ölçeği hem de alt boyutları açısından düşük düzeye sahiptir. Bu farklılık çalışmanın verilerinin 2003 yılında elde edilmiş olmasından ve günümüzde öğrencilerin bilgi okuryazarlığına katkıda bulunabilecek arama işaretleme ve kontrol olanaklarına sahip interneti daha aktif kullanmalarından kaynaklandığı düşünülebilir. Kaya ve Durmuş (2008)'ün öğretmen adayları ile yaptıkları çalışmada ise katılımcıların bilgi okuryazarlık düzeyleri orta düzeyde olduğu görülmektedir.

Araştırmanın bir diğer sonucuna göre lisansüstü öğrencilerinin bilgi okuryazarlık düzeyleri ders veya tez döneminde olmalarına göre farklılaşmamaktadır. Bu sonuç öğrencilerin bilgi okuryazarlığına ilişkin becerilerini tez ya da ders döneminde kazanmadıkları şeklinde açıklanabilir. Ancak lisansüstü öğrencilerinin bilgi okuryazarlık düzeyi ve alt boyutlarına ilişkin düzeyleri kayıtlı oldukları programa göre doktora programına kayıtlı öğrenciler lehine farklılaşmaktadır. Doktora programına alınan öğrencilerin bilgi okuryazarlık düzeyleri yüksek lisans programına alınan öğrencilere göre daha yüksektir. Araştırmanın son alt problemine ilişkin bulgulara göre bilimsel çalışmalar yapan lisansüstü öğrencilerinin bilgi okuryazarlığını açıklayan değerlendirme alt boyutu ortalamalarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. Oberman, Lindauer ve Wilson (2001:3; Akt. Polat,2005a) değerlendirme boyutunu öğrencilerin; **a.** Arama sonuçlarını doğruluk, ilgililik, uygunluk ve güvenilirlik açısından analiz edip eleştirel olarak değerlendirme, **b.** Çok fazla miktardaki bilginin ayıklanarak gerçek ile bakış açısı ya da görüşün birbirinden ayırt edebilme, **c.** Farklı kaynaklardan alınan bilgilerin sentezlenerek uygulanabilir biçime getirebilme yeteneği olarak tanımlamaktadırlar. Araştırma sonuçlarında bilimsel çalışma yapan lisansüstü öğrencilerin değerlendirme alt boyutu ortalama puanlarının bilimsel çalışma yapmayanlara oranla anlamlı düzeyde yüksek olduğu önemli bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır ($p<.05$). Lisansüstü öğrencilerin değerlendirme boyutuna ilişkin düşük ortalama puanları öğrencilerin ifade edilen yeteneklerini geliştirmeye dönük çalışmaların azlığına işaret etmektedir. Bu sonuçlar birleştirildiğinde lisansüstü derslerde farklı çalışmaların ve zıt/benzer görüşlerin tartışılması ve bu konularda kısa raporlar yazılması önerilmektedir. Araştırmada bu basamağa ilişkin derin bir araştırma yapılmamış olmasına rağmen, öğrencilerin belki de bu beceriden yoksun oldukları ve bu becerileri kendi başlarına öğrenmelerinin zor olduğu ve bu yetenekleri geliştirmeye yönelik adımlar atılması gerektiği söylenebilir.

Not: Bu çalışma 18-20 Mayıs 2017 tarihlerinde Antalya'da düzenlenen 8'inci Uluslararası Eğitimde Yeni Yönelimler Kongresinde bildiri olarak da değerlendirilmiştir.

KAYNAKÇA

- Akdağ, M., & Karahan, M. (2004). Üniversite öğrencilerinin bilgi okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 29(134).
- Aldemir, A. (2003). Bilgiye erişimde yeni yaklaşım: Bilgi Okuryazarlığı. *Aytaç Yıldızeli, Canan Duran, Hatice Kübra Bahşişoğlu. Ankara*, 25-26.
- Argon, T., Öztürk, Ç., & Kılıçaslan, H. (2008). Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı becerileri üzerine bir durum çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13.
- Başaran, M. (2005). Sınıf öğretmeni adaylarının bilgi okuryazarlıklarının değerlendirilmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(3), 163-177.
- Bellard, E. M. (2005). Information literacy needs of nontraditional graduate students in social work. *Research Strategies*, 20(4), 494-505.
- Bruce, C. S. (2004). Information literacy as a catalyst for educational change. A background paper.
- Demiralay, R., & Karadeniz, Ş. (2010). Bilgi ve iletişim teknolojileri kullanımının, ilköğretim öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı öz-yeterlik algılarına etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (KUYEB)*, 10(2), 819-851.
- Dewald, N., Scholz-Crane, A., Booth, A., & Levine, C. (2000). Information literacy at a distance: Instructional design issues. *The Journal of Academic Librarianship*, 26(1), 33-44.
- Gürdal, O. (2000). Yaşamboyu Öğrenme Etkinliği Enformasyon Okuryazarlığı. *Türk Kütüphaneciliği*, 14(2), 176-187.
- Güven, M. (2008). Information literacy: Learning to learn and teacher training. *Electronic Journal of Social Sciences*, 7(24), 20-36.
- Julien, H., & Barker, S. (2009). How high-school students find and evaluate scientific information: A basis for information literacy skills development. *Library & Information Science Research*, 31(1), 12-17.
- Karasar, N. (2005). Bilimsel araştırma yöntemi. *Ankara: Nobel Yayın Dağıtım*, 151-152.
- Kaya, S., & Durmuş, A. (2008). Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı ve araştırma yaparken interneti kullanma düzeyleri. *Uluslararası II. Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu*, 16-18.
- Koç, S., & Koşaner, Ö. (2005). Bilgi okuryazarlığı ve aktif eğitim: Bir uygulama örneği. *II. Aktif Eğitim Kurultay Kitabı*.
- Korkut, E., & Akkoyunlu, B. (2008). Yabancı dil öğretmen adaylarının bilgi ve bilgisayar okuryazarlık öz-yeterlikleri foreign language teacher candidates'information and computer literacy perceived self efficacy.

Kurbanoğlu, S. S. (2010). Bilgi okuryazarlığı: Kavramsal bir analiz. *Türk kütüphaneciliği*, 24(4), 723-747.

Orr, D., Appleton, M., & Wallin, M. (2001). Information literacy and flexible delivery: Creating a conceptual framework and model. *The Journal of Academic Librarianship*, 27(6), 457-463.

Polat, C. (2005a). Üniversitelerde kütüphane merkezli bilgi okuryazarlığı programlarının geliştirilmesi: Hacettepe Üniversitesi örneği. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Polat, C. (2005b). Bilgi okuryazarlığı ve üniversiteler. In *Prof. Dr. Nilüfer Tuncer'e Armağan* (pp. 261-277). Türk Kütüphaneciler Derneği.

Polat, C. (2006). Bilgi çağında üniversite eğitimi için bir açılım: bilgi okuryazarlığı öğretimi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 12(30).

Polat, C., & Odabaş, H. (2008). Bilgi toplumunda yaşam boyu öğrenmenin anahtarı: Bilgi okuryazarlığı. Robles, Presidential Committee on Information Literacy: Final Report, 1989, <http://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/presidential>, Erişim Tarihi: 22.05.2017.

M. M. (2012). Executive perceptions of the top 10 soft skills needed in today's workplace. *Business Communication Quarterly*, 75(4), 453-465.

Saatçioğlu, Ö., Özmen, Ö., & Sürel Özer, P. (2003). Bilgi okuryazarlığı becerilerinin geliştirilmesinde kütüphanelerin rolü ve Dokuz Eylül üniversitesi uygulaması. *Bilgi dünyası*, 4(1), 45-63.

Savery, J. R. & Duffy, T. M. (1996). Problem based learning: A instructional model and its constructivist framework. In B. G. Wilson (Ed.), *Constructing learning environments: Case studies in instructional design* (pp. : 135-148). Englewood Cliffs, NJ: Educational Technology Publications.

Yurdakul, B. (2004). Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının öğrenenlerin problem çözme becerilerine, bilişötesi farkındalık ve derse yönelik tutum düzeylerine etkisi ile öğrenme sürecine katkıları. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.